

שותפות עם מחלל שבת*

ראשי פרקים

- א. השתתפות עם רשע
 - ב. השוואה לשותפות עם גוי
 - ג. דעת המחמירים והמקלים
 - ד. היבט ציבורי
- סיכום

שאלה חשובה וכבדת משקל היא, האם ניתן לעשות עסקים משותפים עם מחללי שבת באופן שהעסק יעבוד גם בשבת? לכאורה התשובה המיידית היא שלילית, אמנם מצאנו בהלכה אפשרות לשותפות עם גוי באופן שרק הגוי עובד בשבת. האם מותר ליצור שותפות מעין זו גם עם חילוני? ואם כן – כיצד?

א. השתתפות עם רשע

קיימת בעיה עקרונית בשותפות עם מי שמוגדר 'רשע', ומקורה בכתוב: "כהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך", שנאמר ליהושפט לאחר שהתחבר עם אחזיה מלך ישראל. גם התוצאה העסקית הייתה רעה: "וישברו אניות" (דה"ב כ,ז). מכאן למדו חכמים שאין להתחבר לרשע, וכלשון המשנה: "נתאי הארבלי אומר הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע" (אבות פרק א,ז). ומפורט יותר באבות דרבי נתן (ט,ד):

מלמד שלא יתחבר אדם עם אדם רע... שכן מצינו ביהושפט שנתחבר באחאב...
שוב נתחבר לאחזיה... וכן מצינו באמנון שנתחבר עם יונדב...

* נושא זה רחב מאוד ונידון במקורות רבים. חוץ ממה שהובא בגוף הפרק – עיין למשל מאמרו של הרב ישראל רוזן – תחומין כרך יב, מאמרו של הרב שלמה אישון בספר כת"ר – מחקרים בכלכלה ומשפט ע"פ ההלכה ח"ב, עמ' 166 ואילך. נושא נוסף הקשור לעניין זה, שבו רבו מאוד הדיונים, הוא קניית מניות של חברות המחללות שבת – עיין שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' פא, מנחת-יצחק ח"ג סי' א, אגרות-משה או"ח ח"ד סי' נד, ועוד. הדעה הרווחת היא שיש דרכי היתר לנידון זה, עיי"ש. נידוננו חמור יותר, שכן במניות הבעלות היא עקיפה מאוד.

ההתחברות לרשע בעייתית כיוון שעלולים ללמוד ממעשיו הרעים, והעונש על כך הוא נזק לממון המשתתף – כיהושפט, או אף חמור מזה: מותו של המתחבר לרשע – כאמנון. למרות זאת, פוסקים רבים לא שללו את עצם האפשרות של שותפות עם רשע, ואף דנו בשאלות מעשיות הנובעות מכך (חלקן יובאו להלן), אף שחלקם לא התירו זאת אלא במי שהשעה דחוקה לו, או במציאות אחרת הגורמת לצורך גדול (אג"מ או"ח ח"ג סי' לו). סברת היתר אחת לחלק בין השאלות שנידונו לבין הנזכר לעיל היא שמדובר בצורך של פרנסה, שבגללו יש להתיר איסור זה, שאינו הלכה פסוקה אלא משנת חסידים (קול-מבשר ח"א סי' מח, יביע-אומר ח"ב או"ח סי' טו, ועיין שם סברות נוספות). יתכן גם לומר שעיקר האזהרה היא מפני התחברות למי שהוא רשע לפי ההגדרה ההלכתית, כלומר – מזיד, ובזמנו מי שאינו שומר מצוות אינו מוגדר כך (ראה בפרק 'תינוק שנשבה').

למרות ההיתר המעשי, יש לשים לב לאזהרת המשנה מהתחברות כזו מצד התוצאות הרוחניות העלולות לנבוע ממנה⁸. שותפות עסקית יוצרת קשר הדוק מאוד, והוא עלול להשפיע לרעה על מצבו הרוחני של השותף הדתי, לא מתוך רוע לב של השותף החילוני – אלא מחמת הרצון להשתלב ולחקות. לכן, גם כשיש צורך להשתתף, על השותף הדתי להישמר היטב. קל וחומר שעליו להסדיר את ענייני השותפות כך שלא ייווצרו בעיות הלכתיות בהמשך התפתחות העסקים, והחכם עיניו בראשו. כמו כן, עליו להחליט בינו לבין עצמו וגם להבהיר מראש לשותפו, שאם תהיה בעיה הלכתית שלא ימצא לה פתרון – ייאלץ לפרוש מהשותפות, והדבר לא יחשב לו להפרת הסכם.

ב. השוואה לשותפות עם גוי

הלכות פסוקות הן בשו"ע (או"ח רמז-מה) אודות שותפות ישראל עם גוי בשבת. תמצית מסקנת ההלכה היא שניתן להשתתף בעסק עם גוי או להעסיקו למרות שיעבוד בשבת, באופנים הבאים:

א. כבר כתב המשנ"ב (או"ח שפה סק"א, ובשעה"צ סק"ב) שגם אם מגדירים קראי בימינו בתור תינוק שנשבה, אין הדבר ממעיט מבעיית האפשרות ללמוד ממעשיו הרעים. לכן לדעתו יש לו דין גוי, שאינו יכול לבטל רשותו עבור העירוב אלא רק להשכירה ליהודי – וזאת על מנת שלא יגורו בשכונתו (עירובין פרק ו, א). אמנם הוא עצמו כתב (ביה"ל שם) שאם הוא מוטעה בדבר ואומר מותר – אינו בכלל מומר (וסותר למ"ש בעצמו במשנ"ב ושעה"צ הנ"ל). וידוע שאת ביה"ל לא כתב המשנ"ב לבדו אלא גם חתנו ובנו, ראה ספר בשבילי ראדין עמ' 8-127). אמנם החזו"א (עירובין סי' פז סעיף יד) חלק עליו, וכתב: "ובמ"ב סי' שפה סק"א ובשעה"צ שם אות ב כתב דעת כל הפוסקים דגם צדוקי מחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם לעניין ביטול רשות, ותמה על הבי"ה והט"ז והמג"א שהקילו. ותמוה מאוד דהרי ב"י בעצמו הביא דברי תוס' ודן רק על הני צדוקים דשכיחי גבן, דבהן שפט ב"י דמעשה אבותיהן בידיהן... וכל דברי הפוסקים שהביא הוא על צדוקים שבזמן הש"ס. ומה שטען שסו"ס שייך שלא ילמוד ממעשיהם – אין זו טענה, שלא אמרו חכמים אלא במי שדינו כעכו"ם ולא בכל מתנהג בדרך עיקש, ועיין תוס' סא, ב ד"ה "הדר" דלא גזרו בצדוקי וכותי אלא אגב עכו"ם. וכמו כן אותן שאבותיו פרשו מדרכי ציבור והוא נתגדל ללא תורה, דינו כישראל לכל דבר". וראה הערות הרב אריאל בסוף הספר, הערה א.

כשהגוי אינו שותף:

א. הגוי לא יהיה שכירו של היהודי, שאם לא כן נמצא שאומר לו לעבוד עבורו בשבת. אבל יכול להיות חוכר או אריס כך שבעל הבית מקבל אחוזים מהרווח, ואם הנוכרי עובד גם בשבת – על דעת עצמו הוא עושה כן.

ב. אפשר שהגוי יהיה שכיר כשמדובר בעבודת שכירות המבוססת על אחוזים, גם במקרה שהגוי בודאי יעבוד בשבת, כגון גביית מס בתחנת מעבר בשבת, שעל כל סכום גבייה מקבל הגוי אחוזים. גם כאן הסברה היא שעל דעת עצמו הוא עושה, למרות שהיהודי מבקש ממנו לעבוד בשבת.

ג. אפשר גם להשכיר לגוי את העסק לשבתות, באופן בו נוטל הגוי את כל רווחי השבת לעצמו. אבל אפשרות זו מותרת רק אם מדובר בהפסד גדול (דוגמה: יהודי קיבל זיכיון על גביית מס בתחנת מעבר כנ"ל, ואם לא יפעילנה בשבת יאבד את הזיכיון).

כשהגוי שותף:

א. בשותפות של בעלות יש להתנות מראש ששכר השבת יהיה של הגוי ויום אחד כנגדו של היהודי. במקרה זה, גם אם בסוף חילקו את השכר שווה בשווה – מותר.

ב. יש מתירים אפילו לא התנו כלל, ובתנאי שבעשיית חשבון הרווחים לא יוזכר שהגוי מקבל עבור שבת והיהודי מקבל כנגדו ביום חול.

ברור שהעסקת יהודי כפועל בשבת היא בלתי אפשרית, ואסורה לגמרי בכל אופן שהוזכר לעיל בגוי. גם סברת "אדעתא דנפשיה קעביד" לא תועיל, כיוון שנמצא אומר ליהודי לעבוד בשבת. אבל ביצירת שותפות עם יהודי שאינו שומר מצוות יש לדון שמא מותר הדבר, שהרי שומר המצוות אינו גורם לחברו לעבוד בשבת, ומצידו אף אינו רוצה שיעבוד, אלא שאין בידו למונעו²!

ג. דעת המחמירים והמקלים

אחרונים רבים עסקו בסוגייה זו הלכה למעשה, ולהלן יובאו דעותיהם – מן המחמירים ביותר ועד המקלים ביותר.

דעת המחמירים

הרב יצחק אלחנן ספקטור (תשובה המובאת בספר הזיכרון להר"י הוטנר – 'פחד יצחק', עמ' תקנב-ג) התיר שותפות כזו רק בדיעבד, כשמדובר בשותפות קיימת ולא ביוזמה של שומר

ב. סברה מעין זו נאמרה להתיר גם כאשר נותן ליהודי עבודה וקובע עימו לזמן מסוים, והיהודי בחר לבצע את העבודה בשבת דווקא, ראה בניין-ציון סי' טו, ויותר מזה בקונטרס שביתת-הים פרק יט שדבריו יובאו להלן.

שבת להצטרף עם מחלל שבת, או כשהובטח מראש שלא יהיה חילול שבת, גם אם אחר כך חזר בו המבטיח.

בתשובתו הוא מתייחס למקרה של יורשים שאחד מהם מומר לחילול שבת, ושותפותם באה מכוח ירושתם ולא מרצון. בנוסף, האח שומר השבת הזהיר כמה פעמים את אחיו שלא לחלל שבת בעסקי שותפותם, אך זה אינו שומע בקולו ואי-אפשר להכריח אותו. בהמשך אותה תשובה כתב שהסיבה לאסור עסק חדש עם מומר או עם ישראל הרוצה לעבור במזיד היא משום "מגדר מילתא", כלומר לא מעיקר הדין אלא שהדבר אינו ראוי מצד שמירת קדושת השבת דווקא בזמן שרבים מזלזלים בה.

אמנם הוא עצמו התיר (עין-יצחק או"ח סי' יג) לעשות שותפות עם מחלל שבת שהבטיח שלא לחלל שבת בעסק המשותף, ולא חשש שמא יפר את הבטחתו, כיוון שהחשוד על חילול שבת אינו חשוד לשקר. הרי שלדעתו אין אפשרות ליצור שותפות עם מחלל שבת, אלא אם כן הובטח שלא יחלל שבת בשותפותם.

לעומתו, הרב דוד צבי הופמן (שו"ת מלמד-להועיל ח"א או"ח סי' לד) אסר יוזמת שותפות עם מחלל שבת מעיקר דין המסייע לדבר עבירה – ולא רק משום מגדר מילתא, וגם בשותפות קיימת החמיר שלא להוסיף ולהשקיע בה כסף. הוא נשאל על ידי "שני אחים צדיקים" שהיו שותפים עם מחלל שבת, תוך הסכמה שהעסק יהיה סגור בשבת, אולם כעת שינה דעתו ואינו מוכן לסגור את העסק בשבת. האחים התפטרו מבעלותם, ושאלו אם יוכלו להישאר בתור פקידים בלבד הואיל ואין להם דרך אחרת לפרנסתם.

תשובתו הייתה שיוכלו להישאר שם, וידאגו להוריד את שמם מהפירמה. כמו כן התיר להם להשאיר את הכסף שהשקיעו בעסק בעבר כיוון שמלווה להוצאה ניתנה, ועוד שאיסור מסייע לדבר עבירה אינו אלא דרבנן ובדינים דרבנן יש ברירה². לכן נוכל לומר שהתברר הדבר שהכסף של שומרי השבת נוצל לימות החול בלבד. סברות אלה יכולות אמנם להתיר גם השקעה נוספת, אך הוא לא הסכים לכך מכיוון שלדעתו ההיתר נסמך גם על מה שהסיוע הוא בשב ואל תעשה בלבד, שרק אינם מוציאים את הכסף שכבר נמצא שם, אבל אסור להוסיף ולהשקיע.

דעת המקלים תוך הסתייגות

הרב פיינשטיין (אגרות-משה ח"א סי' צא) נשאל אודות אישה הרוצה להשתתף עם מחללת שבת במכבסה, והתיר תוך הסתייגות שלא כל מה שהותר בגוי הותר ביהודי. לכן הורה למעשה להגדיר את ימי החול בלבד כשותפות, ואילו שכר שבת וי"ט לא יהיה שייך לה כלל. בנוסף, אין להתיר לשומרת השבת לקבל שכר יום חול נוסף תמורת שכר השבת של שותפתה, כיוון שנמצא שנהנית מחילול שבת.

ג. על דבריו, כמו גם על דברי האג"מ והרב הורביץ דלקמן, יש להעיר שלא התחשבו בדעת הבניין-ציון ועוד אחרונים (ראה בפרק 'דיון ומקרים שכיחים'), הסוברים שאם הסיוע אינו מתבצע בזמן העבירה – אין כאן לפני עיוור.

כמו כן, לדעתו אין אפשרות לנצל את היתר הרמ"א (רמה,א) שאם בחול עוסקים שניהם בשותפות ובשבת עוסק בה הגוי לבדו – אפשר לחלק את הרווח בשווה כיוון שהגוי אדעתא דנפשיה עביד. זאת מכיוון שגם כך, הרי היא נהנית ממלאכת שבת של שותפתה הישראלית.

אמנם את ההוצאות (כגון ארנונה) מותר לחלק כך ששומר השבת אינו משלם עבור היום שבו עובד המחלל שבת. אין זה נקרא הנאה מחילול שבת, כיוון שבין כה וכה התנו ביניהם מלכתחילה שמשלמים עבור ששה ימים בשותפות, ומה יעשה שהשותף עובד עתה בשבת?

אמנם, למרות שסבר ששותפות המוגדרת כהלכה אין בה משום סיוע לדבר עבירה, אסר במקרה בו פתיחת העסק תלויה בהשתתפותה של שומרת השבת. במקרה כזה, נמצא שהיא שנתנה לשותפתה את האפשרות לחלל שבת בעסק שפתחה, והרי היא מסייעת לדבר עבירה.

הסתיוגות אחרת מובאת (בספר הצבא כהלכה עמ' רצד) בשם הרב אויערבאך, שאם היוזמה לפתיחת העסק היא של שומר השבת ומחלל השבת לא חשב עליה בעצמו, יש לאסור זאת גם אם הייתה לשותף מחלל השבת אפשרות אחרת.

הרב מרדכי הורביץ (שו"ת מטה-לוי סי' יח) שלל אמנם את האפשרות להשקיע בעסק שמחלל שבת, כיוון שבזה נותן כביכול את הסכמתו לכך ונחשב גם כמפתה אותם לדבר עבירה, אבל מאידך כתב שאם יש למחלל שבת אפשרות למשקיע אחר – אפשר לסמוך על מה שבין כה וכה היה פותח עסק כזה (וכמו שכתב גם הרב פיינשטיין, שרק באופן זה מותר). במקרה זה, לא ראה צורך להגביל את אופן ניהול העסק כפי שעשה הרב פיינשטיין (בדבריו המובאים לעיל).

בתוך דבריו כתב שיש כאן שיקול כללי, שאם נאמר תמיד לשומר השבת לצאת מעסקים כאלה, ידחקו את רגלי שומרי השבת מאפשרויות הפרנסה (ויש לעיין מתי נגדיר שיש לו אפשרות אחרת, האם רק כשכבר ניהל מו"מ עם מועמדים נוספים המתאימים גם הם, או שמא די בעובדה שיש אנשים רבים שיכולים למלא תפקיד זה).

עוד כתב שאסור לשותף לעמוד בראש העסק, אם על ידי המוניטין שלו יגדל היקף המסחר ועימו חילול השבת, כיוון שנמצא שהוא הגורם לכך, למרות שבעצמו אינו עובד בשבת.

דעת המקלים

הרב משולם ראטה סובר ששותפות כזו מותרת, כיוון שהשותף הדתי אינו יכול למנוע מהחילוני לחלל שבת בין כה וכה, וגם אינו מסייע לו. אמנם במקרה בו נשאל מסקנתו הייתה לאסור, אך מטעמים אחרים.⁷

ד. השאלה הייתה האם מותר לימאים דתיים להצטרף לקואופרטיב ימי שרובו מחללי שבת, באופן שהדתיים לא יעבדו בשבת (קול-מבשר, ח"א סי' מח-מט. שאלה זו הופנתה ע"י ר' שלמה זלמן שרגאי

בדומה לכך התיר גם הרב יואל צבי ראטה (שו"ת בית-היוצר סי' ז), שנשאל ע"י אדם שהשתתף עם מחלל שבת בפרהסיא בתנאי שלא יחלל שבת בשותפותם, אבל השותף הפר את ההסכם. תשובתו הייתה שיבטל את השותפות ואחר כך יחזרו וישתתפו כמו יהודי וגוי, שמחציתו הראשונה של השבוע (כולל מחצית יום ד) שייכת לשומר השבת, והמחצית השניה לשותפו.¹

אחרונים נוספים נקטו בעמדה דומה לדעת בית-היוצר (הרב שרגא צבי טננבוים בשו"ת נטע-שורק או"ח סי' יט, והרב מ"מ עפשטיין בשו"ת לבוש-מרדכי סי' ג. תמצית דבריהם הובאה בקונטרס שביתת-הים פרק יט). לדעתם אין להתחשב בהסתייגויות שהובאו לעיל, ואפשר אף לזום שותפות למרות שאין ליהודי מחלל השבת אפשרות לשותף אחר. שני נימוקים לדבריהם: מי שמחלל שבת יחלל אותה בין כה וכה, ועוד – אין השותף שומר השבת מסייע לשותפו בעצם העבירה.²

לכמה פוסקים בשנת תש"י, ולהלן נביא תשובות נוספות). בתחילה דן לאסור מצד התחברות לרשע, אבל מצא לזה צדדי היתר (המובאים לעיל סעיף א). את בעיית הסיוע לחילול שבת סבר להתיר בנימוק שהם רק שותפים ואינם יכולים למנוע את האחרים מלחלל שבת, ואף אינם מסייעים להם. עוד הביא את דברי הש"ך שבמומר אין איסור מסייע ולפי"ז יש להתיר.

אך למעשה אסר שותפות כזו, משתי סיבות: האחת, שלדעתו העיקר להלכה כדעת הפוסקים שאין מפליגים בספינה גם בתחילת השבוע אם ידוע שיצטרכו לחלל שבת, ולכן אסור להשתתף בחברה שתפליג גם בשבת. והשניה, "לא נכון הדבר לעשות תקדים של השתמשות ביהודים חופשיים בתור 'שבת-גוי', ומחר ידרשו מן הרבנים היתר גם בעבודת הרכבת, מסילת הברזל באופן זה וכדומה". לכאורה נראה שהולך בעקבות הפוסקים המחמירים, אבל אין זו הוכחה, כיוון שהדיון הוא בחילול שבת שיעשו החילוניים כדי להשיט את הספינה והדתיים ייהנו מזה – שהרי גם הם יהיו על הספינה. לכן, מתשובה זו אין להסיק למקרים בהם שומר השבת אינו נהנה מחילול שבת של יהודי אחר, ויתכן שיסכים לפוסקים שיובאו להלן.

ה. אמנם בין סברות ההיתר שלו כתב שמומר לחילול שבת הוא כגוי, ולכן אפשר להשתתף עימו כמו שהותר בגוי. לכאורה, לפי מה שכתבתי בפרק 'חינוק שנשבה', אין סברה זו מתקבלת לגבי חילוניים בדורותינו. משמעות ההיתר וההשוואה לגוי, היא שאין בעיה לסייע להם לעבור עבירות מכיוון שאנו פטורים מדין ערבות כלפיהם, וכדברי הש"ך והדגמ"ר (המובאים בפרק 'דיון ומקרים שכחים', ועיין בדברי האב"ז שם). אך לפי מסקנתי שם אין דינם כמזיד, ולהיפך – אנו חייבים להחזיר אותם לאיתן התורה (כדברי הרמב"ם). אך נראה שגם בעל בית-היוצר לא התכוון בדבריו לסברה זו, אלא בעיקר לכך שאין שומר השבת נותן מכשול או מסייע לדבר עבירה כיוון ששותפו בין כה וכה מחלל שבת. וכן עיקר סברת ההיתר לדעת נטע-שורק ולבוש-מרדכי.

ו. ראה בדברי האג"מ בפרק 'מצווה הבאה בחילול שבת', שלא התחשב בסברה זו ואסר הזמנת אנשים לתפילה כשידוע שיבואו במכוניותיהם, למרות שאנשים אלה נוסעים בין כה וכה. שמא פוסקים אלה התכוונו שהיהודי יחלל שבת בעבודה זו בין כה וכה, שימצא לו שותף אחר. אעפ"כ נראה שאפשר ליישם סברה זו גם בהזמנה לביהכ"נ ולומר שבין כה וכה נוסעים, ומה לי נוסעים להכא מה לי להתם? אדרבה, עדיף שיבואו לביהכ"נ במקום לנסוע למקומות בילוי (ראה מש"כ אודות סתירה בדברי האג"מ, בפרק 'החלפת משמרות בתפקידים חיוניים' והערה טו שם).

הרב שמעון גרינפלד (שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' פא) הרחיב היתר זה עוד יותר והתיר שותפות גם בלא הגדרת חלקים מראש, כשידוע שחלק מהשותפים מחללים שבת. נימוקו הוא שהצורך בהתניה מראש בין השותפים קיים רק כשהעבודה מוטלת על שניהם, והיהודי שולח את הגוי לעבוד במקומו בשבת. כשאין המצב כזה, אין צורך בתנאי כיוון שהגוי אדעתא דנפשיה קעביד (או"ח רמ"א וכן סעיפים ד-ה).

הוא הדין לדעתו בשותפות עם ישראל מחלל שבת, אם בהגדרת השותפות מראש לא היה מוטל על שומר השבת לעבוד שבעה ימים – כיוון שאין צורך לעבוד דווקא בשבת נמצא שאינו שולח את חברו לחלל שבת עבורו.

לדעתו אין כאן בעיית סיוע לדבר עבירה, כיוון ש"בשותפות לא שייך מסייע ידי עוברי עבירה שהרי אינו מסייע לו כלל, ולא מצינו איסור להשתתף במסחר עם ישראל בעל עבירה!" ולא זו בלבד, אלא שלדעתו מותר לשומר השבת ליהנות גם מרווחי השבת כמו בשותפות יהודי וגוי, מאחר ש"אדעתא דנפשיה עביד"¹.

גם הרב וולדינברג כתב (קונטרס שביתת-הים סי' יט, בתשובה לשאלתו של ר' שלמה זלמן שרגאי, ראה הערה ד) שהיהודי יוכל ליהנות מרווחי מלאכת השבת של חברו כיוון שאדעתא דנפשיה קעביד, שלא כדברי הרב פיינשטיין הנ"ל.

יש לציין שגם הרב פיינשטיין התיר בתשובה אחרת (או"ח ח"ד סי' נד) לעשות שותפות כמו עם גוי בחברה שהיא בע"מ, ולא הגביל כמו בתשובה שהובאה לעיל, וצ"ע².

ד. היבט ציבורי

אחת הבעיות הקשות בשותפות כזו היא שיאמרו שהיהודי הדתי בעצם מחלל שבת יחד עם שותפו החילוני, ולא ידעו להבחין בדקדוקי ההלכה ולהבין את משמעותם. הפוסקים שהובאו לעיל התייחסו לשאלה זו, ולכן דרש הרב הופמן מן השותפים הדתיים להסיר את שמם מן העסק (אמנם בדיעבד לא עמד על כך). גם הרב וולדינברג ציין שבנידון תשובתו אין בעיית חילול ה', כיוון שאלו ימאים דתיים הבאים בקבוצה לעבוד באנייה שרוב מלחיה חילוניים, והכל יודעים שחילול השבת נעשה שלא ברצונם. מכאן שבכל שותפות עם מחללי שבת יש להתחשב בבעיית חילול ה'.

הרב עפשטיין (שו"ת לבוש-מרדכי הנ"ל) נשאל ע"י עורך-דין חרדי אם יוכל להשתתף עם מחלל שבת במשרד, כאשר שמו יופיע בפירמה. שותף נוסף לאותו משרד הוא גוי, אבל

ז. דבריו עומדים בניגוד למ"ש חלק מהפוסקים המובאים בסעיף א אודות השתתפות עם רשעים, אך הוא לא דן מטעם ההנהגה הטובה אלא מהצד ההלכתי הצרוף של איסור והיתר. ועיי"ש עוד שדן בשאלה אם מותר להשתתף גם כאשר העסק מרוויח רק כיוון שעובד גם בשבת. ולמעשה התיר, חוץ מאשר לת"ח, שכיוון שכוונתו בעצם שיעבדו בשבת כדי שירוויח – יש בזה איסור כלפי שמיא.

ח. כבר עמד על סתירה זו ידידי הרב שלמה אישון בספר כת"ר (המוזכר לעיל בהערה הראשונה שבפרק) ח"ב עמ' 181 הערה 59, ועדיין צ"ע.

ידוע מראש שמחלל השבת יעבוד גם הוא בשבת. וענה שמותר, כיוון שאין אחריותו של שומר השבת על מעשי חברו, וכדי למנוע חילול ה' יפרסם בעיתונות החרדית שעשה באופן המותר.

אך נראה שכיום מודעות כאלה לא יספיקו ולא ישכנעו את הציבור הרחב, שאינו מבחין בדקדוקי ההלכה. בזמננו, כשחומת השבת נפרצת מאוד, קיים חשש גדול ששותפויות כאלו יעוררו רושם כאילו באמת אין כל בעיה, ו"התירו פרושים את הדבר". שתי בעיות חמורות עלולות לצמוח מזה: חילול ה' ופתיחת עסקים נוספים בשבת.

לכן נראה שלמרות שיש דעות להקל, בזמננו יש להיזהר מאוד מהיתרים כאלה ולבחון היטב כל מקרה מן ההיבט הציבורי ולא רק מן ההיבט הפרטי^ט. מכאן שיש הבדל גדול בין שותפות שאינה מתפרסמת בציבור, כגון חברות לפיתוח תוכנות וכדומה, לבין שותפות המתפרסמת בציבור – כגון רשתות שיווק וקניונים.

סיכום

א. לדעת חלק מהפוסקים אין להשתתף כלל בעסק שמחלל שבת, גם אם שומר השבת לא יצטרך לחלל אותה וגם לא יהנה מרווחי השבת. גם הם מודים שאם השותפות כבר הייתה קיימת, ועכשיו החל השותף לחלל שבת – אין חובה לעזוב את העסק.

ב. פוסקים אחרים התירו שותפות עם יהודי המחלל שבת, בתנאי שהשבת אינה כלולה בה וגם לא מקבלים שכר יום אחר תמורת השבת. יש שהקלו עוד והתירו שותפות כמו ביהודי וגוי, ואפילו ליהנות מרווחי השבת. יש גם מי שהתיר ללא הגדרת חלקים, כשאין מחויבות לאיש לעבוד בשבת.

ג. כיום יש להיזהר בדבר יותר ולהתייעץ עם מורי הוראה מובהקים המצויים בסוגייה זו, כיוון שחומת השבת נפרצת והולכת, וקיימת בעיה חמורה של חילול ה' ועידוד לחילול שבת.

ט. מעין מה שכתב בשו"ת בית-היוצר הנ"ל בשם מהר"מ שיק והדברי-חיים, להימנע מהיתרי שטר מכירה לגוי לגבי עסקים המופעלים בשבת בגלל פרצות רבות העלולות לצמוח מזה.